

Jan Gurba

"Badania archeologiczne w Polsce w latach 1944 - 1964", I. Górska, L. Paderewska, J. Pyrgała, W. szymański, wstęp W. Hensel, Wrocław - Warszawa - Kraków 1965 : [recenzja]

Rocznik Lubelski 8, 254-256

1965

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

w rozwoju wiedzy o grodziskach na tym terenie. Dlatego różni się ona od zestawienia³ publikowanego przez S. Noska w 1957 r. i od następnych zestawień obejmujących część województwa⁴.

Zespół autorski *Mapy grodzisk w Polsce* zebrał nowe materiały oraz zweryfikował częściowo w terenie wcześniejsze dane. Z materiałów opublikowanych przez S. Noska pozostawiono około 2/3 stanowisk, podając za to kilka nawet nigdzie dotychczas nie wzmiankowanych obiektów. Jednakże w ujęciach tego rodzaju nie można sugerować czytelnikowi, że zestawienie obejmuje „pełny stan” zachowanych do naszych czasów grodzisk (s. 13). Na przykładzie Lubelszczyzny wydaje się, że liczba ich może być jeszcze dość znacznie powiększona⁵.

Również należałoby uściślić bardziej samo pojęcie grodzisk (s. 13), gdyż przy czytaniu przedmowy odnosi się wrażenie, że pochodzą one najwyżej z czasów do połowy XIII w. (s. 9). Tymczasem mapa zawiera sporą ilość grodzisk, ściślej, pozostałości ziemnych umocnień — młodszych (np. Typin, pow. tomaszowski, Białka, pow. radzyński i in.). Nie obarcza to naturalnie winą autorów, podkreślających że tylko około 2% wszystkich grodzisk w Polsce zostało zbadanych archeologicznie, lecz wytycza kierunki dla koniecznej dalszej jeszcze ich weryfikacji, jak i uogólnień.

Uwagi te nie pomniejszają zupełnie naukowego znaczenia wydanej *Mapy grodzisk w Polsce*, która jako pierwsza i jedyna tego rodzaju publikacja, na pewno stanowić będzie podstawę do dalszych prac badawczych. Warto byłoby wydać ją z krótkim komentarzem popularnonaukowym z myślą o regionalistach i krajoznawcach.

Jan Gurba

I. Górska, L. Paderewska, J. Pyrgała, W. Szymański

Badania archeologiczne w Polsce w latach 1944—1964

Wstęp W. Hensel. Instytut Historii Kultury Materialnej PAN. Wrocław — Warszawa — Kraków 1965, ss. 51 + mapa poza tekstem

Sygnalizowane tu wydawnictwo daje przegląd najważniejszych badań archeologicznych w 20-leciu Polski Ludowej. Obok krótkiego wstępu, w którym prof. W. Hensel, dyrektor IHKM PAN przedstawił rozwój polskiej archeologii w latach

³ S. Nosek *Materiały do badań nad historią starożytną i wczesnośredniowieczną międzyrzecza Wisły i Bugu*. „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska”, sec. F, 1951, fasc. 6 (druk 1957), s. 349—367, 429—431, mapa XI; por. tegoż *Zagadnienie Grodów Czerwieńskich na tle badań nad milenium Polski*. W: *Spis wykładów na rok akademicki 1952/53*. Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej. Lublin 1953, s. 22—23.

⁴ Z. Wartołowska *Gród Czerwieński Sutiejsk na pograniczu polsko-ruskim*. „Światowit” 1958 nr 22, s. 19 i n., mapki, ryc. 12, 13; F. Persowski *Studia nad pograniczem polsko-ruskim w X—XI wieku*. Wrocław — Warszawa — Kraków 1962, *Indeks miejscowości*, s. 115—151, mapa. Por. także T. Wąsowicz *Uwagi w sprawie osadnictwa wczesnośredniowiecznego na Lubelszczyźnie*. „Archeologia Polski” 1961, z. 6, s. 203—253.

⁵ Por. choćby inwentaryzację zabytków jednego powiatu chełmskiego wykonaną przez S. Skibińskiego (*Zabytki archeologiczne powiatu chełmskiego*. W: *Ziemia chełmska*. Lublin 1961, s. 140—152) i ogłaszane często przez niego materiały inwentaryzacyjne w dziale *Odkrycia* „Wiadomości Archeologicznych”.

powojennych i początki życia archeologicznego w Lublinie, praca zawiera alfabetyczne zestawienie najważniejszych badanych stanowisk, naniesionych ponadto na załączoną mapę o podziałce 1:1 000 000. Zestawienie zawiera dane o każdym z 722 stanowisk z uwzględnieniem ich rodzaju, epok i kultur, krótką bibliografią lub w wypadku materiałów niepublikowanych — informację o instytucji, z ramienia jakiej prowadzono wykopaliska, i nazwisko kierownika prac. Alfabetyczny indeks stanowisk zestawionych chronologicznie ma za zadanie ułatwienie korzystania z dołączonej mapy przeglądowej. Zaznaczono na niej wszystkie stanowiska stosując sygnaturę oznaczającą ich rodzaj, zróżnicowaną barwnie w zależności od okresu z jakiego pochodzą.

Za najważniejsze na terenie województwa lubelskiego uznano 34 stanowiska z różnych epok, co stanowi niespełna 5% wszystkich uwzględnionych punktów.

Wydaje się, że pożyteczne będzie wymienienie ich w porządku chronologicznym.

W Tarasiukach, pow. chełmski, stwierdzono elementy zupełnie dotychczas nie znanej w Polsce kultury późnego neolitu.

W Nieborowej, pow. włodawski, odkryto nowy neolityczny zespół kulturowy o żywych tradycjach mezolitycznych, sugerujący istnienie na Lubelszczyźnie nie stwierdzonego wcześniej przedceramicznego neolitu¹.

Osadę kultury starszej ceramiki wstęgowej (rytej) badano w Werbkowicach-Kotorowie, pow. hrubieszowski², a pierwszy na Lubelszczyźnie grób tej kultury, będący zarazem najstarszym (pewnym) grobem ciałopalnym w Polsce — w Gródku, pow. hrubieszowski.

Osady kultury z ceramiką badano w Raciborowicach³, Strzyżowie, Werbkowicach⁴, Werbkowicach-Kotorowie, a groby i cmentarzyska w tychże miejscowościach i w Gródku, pow. hrubieszowski.

Osady kultury czasz (pucharów) lejkowatych badano w Chruszczowie Kolonii i Klementowicach, pow. puławski, Gródku, pow. hrubieszowski, i Trzcincu, pow. opolski⁵, groby i cmentarzyska tego ludu w Chruszczowie Kolonii, Klementowicach, Lesie Stockim i Stoku, w pow. puławskim, oraz na Sławinku w Lublinie.

Groby i cmentarzyska kultury amfor kulistych odkryto w Klementowicach⁶, Lesie Stockim, Stoku, pow. puławski, oraz w Raciborowicach i Strzyżowie, pow. hrubieszowski. Stanowiska kultury ceramiki sznurowej badano na Sławinku w Lublinie i w Strzyżowie, pow. hrubieszowski.

Osady kultury strzyżowskiej badano w Raciborowicach i Strzyżowie, pow.

---

¹ Na możliwość istnienia przedceramicznego neolitu zwraca również uwagę L. Gajewski *Sprawozdanie z wykopalisk na stanowisku z epoki kamienia na polu „Pod Sośniną” we wsi Szczekarków, pow. Lubartów, w latach 1961 i 1962*. „Sprawozdania Archeologiczne”. 1965, 17, s. 91.

² Stanowisko Werbkowice-Kotorów, pow. Hrubieszów nie zostało zaznaczone na mapie.

³ Z. Ślusarski *Raciborowice, pow. Hrubieszów*. „Z Otchłani Wieków” 1959, 25, s. 208—209.

⁴ Por.: J. Głósik, W. Śladkowski *Werbkowice, pow. Hrubieszów*. Tamże, s. 209—210.

⁵ Badane przez A. Gardawskiego (*Wyniki prac wykopaliskowych przeprowadzonych w 1952 roku w miejscowości Trzciniec, pow. Puławy*. „Wiadomości Archeologiczne”, 20, 1954, s. 369—396) stanowiska z neolitu i epoki brązu zostały wprawdzie zaznaczone na mapie, ale całkowicie pominięte w tekście.

⁶ M. Wieliczko *Klementowice, pow. Puławy*. „Dawna Kultura” 1956, 3, s. 63; J. Kowalczyk *Lud amfor kulistych*. „Z Otchłani Wieków” 1964, 30, s. 147—152

hrubieszowski, a groby w Gródku, Raciborowicach, Skomorochach, Strzyżowie i Werbkowicach-Kotorowie, pow. hrubieszowski.

Osadę kultury trzcinieckiej badano w Bondyrzu, pow. zamojski i Strzyżowie, pow. hrubieszowski, groby — w Guciowie, pow. zamojski i Kosinie, pow. kraśnicki.

W Trzcincu, pow. opolski badano wczesną, z III okresu epoki brązu osadę tzw. kultury łużyckiej, młodsze w Kosinie, pow. kraśnicki i Strzyżowie, pow. hrubieszowski⁷.

Osadę z okresu późnolatańskiego badano w Werbkowicach-Kotorowie, pow. hrubieszowski⁸.

Cmentarzyska i groby z okresu wpływów rzymskich zbadano w Gościeradowie, pow. kraśnicki⁹, Opoce, pow. puławski i Werbkowicach, pow. hrubieszowski.

Obiekty wczesnośredniowieczne, jak grody i zespoły osad podgrodowych badano w Chodliku, pow. opolski, Czermnie, pow. tomaszowski, Gródku, pow. hrubieszowski, na Czwartku w Lublinie i w Sasiadce, pow. zamojski, a cmentarzysko w Lipsku, pow. zamojski. Osadę typu wiejskiego badano w Strzyżowie, pow. hrubieszowski¹⁰.

Nie ma potrzeby podkreślać celowości opublikowania tego rodzaju wydawnictwa i jego praktycznego znaczenia dla archeologicznych potrzeb badawczych, konserwatorskich, planowania itp. Wydawnictwo to stanie się na pewno niezbędnym informatorem dla nauczycieli historii, licznych regionalistów, słowem dla wszystkich interesujących się dorobkiem archeologii, którym dostarczy niezbędnych informacji o wynikach najważniejszych badań wykopaliskowych oraz będzie pomocą w dotarciu do fachowej literatury przedmiotu.

Jan Gurba

⁷ Odkrycia nie wspomniane, mimo przytoczonej literatury.

⁸ Por. przypis 7.

⁹ A. Niewęglowski *Sprawozdanie z prac wykopaliskowych w Gościeradowie, pow. Kraśnik*. „Wiadomości Archeologiczne” 1931, 27, s. 314—315.

¹⁰ Por. przypis 7 oraz J. Głosik, J. Gurba: *Strzyżów terenem badań archeologów*. „Wiadomości Archeologiczne” 1963, 29, s. 124—125.

The Cambridge Economic History of Europe. T. III: Economic Organization and Policies in the Middle Ages

Wyd. M. M. Postan, E. E. Rich, E. M. Miller. Cambridge 1963, ss. XIII + 696

Omawiany tom zamyka zaplanowaną jeszcze przed ostatnią wojną przez J. Claphama oraz Eileen Power najobszerniejszą w literaturze naukowej historię gospodarczą Europy średniowiecznej. Tom I, poświęcony zagadnieniom agrarnym, ukazał się w 1941 r.¹, tom II, obejmujący dzieje handlu i przemysłu, w 1952 r.², niniejszy tom III, traktujący o dziejach form organizacji działalności gospodarczej i polityce gospodarczej w średniowieczu, po dalszych 11 latach w 1963 r., co

¹ The Cambridge Economic History of Europe, t. I: The Agrarian Life of the Middle Ages. Cambridge 1941.

² The Cambridge Economic History of Europe, t. II: Trade and Industry in the Middle Ages. Cambridge 1952.